

Norges vassdrags- og energidirektorat
v/ Kannick Heidi
Postboks 5091, Majorstua
0301 Oslo

	Vår dato	Vår referanse
	11.07.2016	2012/9070
Saksbehandler, innvalgstelefon	Arkivnr.	Deres referanse
Atle Rustadbakken, 62 55 11 67	461.0	200600119

Løpet kraftverk - vurdering av konsesjonsplikt v/ bytte av løpehjul - uttalelse til begrenset høring

Vi viser til mottatt eposthenvendelse fra NVE 9.6.2016 vedlagt en søknad fra Eidsiva Vannkraft as om en formell konsesjonspliktutredning av et da allerede gjennomført tiltak. Tiltaket, som bl.a. bestod i utskifting av løpehjul, medførte økt slukeevne fra 150 m³/s til 176 m³/s gjennom Løpet kraftverk. Dato for Eidsivas søknad til NVE var 7.12.2015. NVE sendte med dette ut saken på begrenset høring til Fylkesmannen og Åmot kommune med fem dagers svarfrist. Fylkesmannen har per telefon med saksbehandler hos NVE den 30.6.2016 avtalt forlenget svarfrist.

Bakgrunn for saken

Ved kongelig resolusjon av 24. april 2015 ble det bestemt at Glommens og Laagens Brukseierforening gis tillatelse til å øke overføringen av vann fra 55 til 60 m³/s fra Glomma til Rena elv. Den opprinnelige tillatelsen ble gitt i 1966. Regulanten begrunna søknaden om økt overføring med ønsket om å øke utnyttelsen av Rendalen og Løpet kraftverk. I Olje- og energidepartementets merknader påpekes det at *Utbyggingsområdet er allerede sterkt preget av vannkraftutbygging. Tiltaket vil benytte eksisterende inntak, vannvei, kraftstasjon og ledningsnett, og vil således ikke føre til etablering av nye tekniske installasjoner.* Senere i departementets vurdering av samlet belastning står også følgende: *I tråd med nml. § 10 vurderer departementet den samlede belastningen på økosystemet. I departementets vurdering er det tatt hensyn til eksisterende inngrep og forventede fremtidige inngrep og påvirkninger. I departementets merknader til endringer i manøvreringsreglementet for delvis overføring av Glomma til Rendalen står det til post 1. II Overføringene: ... Rena kraftverk er allerede ombygd og tilpasset for å kunne utnytte 60 m³/s. Økt overført mengde vil også kunne utnyttes i Løpet kraftverk i søndre Rena elv. I Olje- og energidepartementets merknader påpekes også at Økt slukeevne i Rendalen kraftverk vil ifølge tiltakshaver gi en økning i installert effekt på 1,6 MW, og en økning i årsproduksjon i Rendalen kraftverk og Løpet kraftverk på til sammen 19,2/24,8 GWh pr. år uten behov for nye investeringer.*

Postadresse:	Kontoradresse:	Telefon Statens hus:	Telefaks:	Org.nr.: 974 761 645
Postboks 4034	Parkgt 36			
2306 Hamar	2317 Hamar	Sentralbord: 62 55 10 00	62 55 10 31	Banknr. 7694.05.01675

For Fylkesmannen er det altså å forstå slik at departementet i sin behandling av tillatelse til økt overføring fra Glomma, la til grunn at Rena kraftverk allerede var ombygd og tilpasset utnyttelse av økt vannføring, mens Løpet kraftverk skulle kunne utnytte økt vannføring med eksisterende tekniske løsninger. Oppgraderingen av den tekniske installasjonen i Løpet kraftverk som Eidsiva nå i ettertid søker om vurdering av konsesjonsplikt på, er følgelig ikke i tråd med departementets forutsetninger for tillatelse til økt overføring fra Glomma av 24. april 2015. Overføringen fra Høyegga gir nå mindre vann i Glomma. Som en forutsetning for dette skulle det utarbeides et nytt reglement for miljøvennlig minstevannføring på strekningen nedstrøms Høyegga. Fylkesmannen er ikke kjent med at noe er gjort på dette enda. Selv om vi her berører to ulike konsesjoner så påvirker de hverandre. Vi ber derfor NVE om å ta hensyn til disse forholdene under vurdering av den samlede belastningen av den nye reguleringen sammen med oppgraderingen av Løpet kraftverk.

Fiskevandring

Fiskevandringproblematikk forbi kraftverksinstallasjoner har vært et utfordrende tema helt siden vannkraftanleggenes inntog i våre vassdrag i etterkrigstida. Der det i regulerte vassdrag er tatt hensyn til fiskens vandring, er det i hovedsak oppvandringsløsninger som er blitt etablert i form av fisketrapper. Funksjonaliteten på fisketrappene synes å variere mye da det innebærer en rekke utfordringer å finne tekniske løsninger som fungerer optimalt for fisk av ulike arter, størrelser og ved ulike vannføringer og -temperaturer. Nedvandringproblematikken synes å være enda mer problematisk og i mindre grad innlemmet og løst i form av iverksatte og funksjonelle tiltak. Tidligere var det imidlertid egne krav om vannslipp knyttet til tømmerfløtning i mange av våre vassdrag. Fløtningstidspunktene overlappet gjerne med perioder for store fiskevandring så vannbehovet til nedvandrende fisk var dermed til en viss grad dekket uten særskilte pålegg knyttet til fisken. Men ved avvikling av tømmerfløtningen falt dette ekstra vannslippet som oftest bort, og dermed også vannet som fisken er avhengig av under nedvandring forbi mange vannkraftinstallasjoner. I det nye manøvreringsreglementet for delvis overføring av Glomma til Rendalen, fastsatt 24.5.2015, kap 3. står det fortsatt at *Det avgis det til den alminnelige fløtning i vassdragene nødvendig vatn overensstemmende med de ved overenskomst eller skjønn fastsatte regler.* Avslutning av tømmerfløtningen på midten av 1980-tallet sammenfaller godt med nedgangen i vandrende fisk registrert i Renaelva på 90-tallet gjengitt nedenfor.

Når det gjelder Løpet kraftverk, er det godt dokumentert at installasjonen der har medført negative endringer for vandrende fisk, særlig ørret og harr. Trappeløsningen synes å fungere til en viss grad for oppvandrende fisk, men mye tyder på at en del fisk har problemer med å finne inngangen til trappa. Det har siden 1985 pågått fangst og registrering av fisk i trappa. Fra 1990-tallet har det vært en negativ trend for antall oppvandrende harr og ørret, og antallet var vært sterkt avtagende etter 1995. Årsaker til dette er komplekse og sammensatte, og vi viser her til tidligere korrespondanse vedr. varsler og pålegg om utredning av ny fisketrappeløsning ved Løpet kraftverk. Den manuelle registreringen av fisk i trappa er nå avsluttet til fordel for automatisk registrering via en VAKI-teller.

Behov for forbedrede trappeløsninger

Rehabiliteringen av Løpet kraftverk skulle, etter det Fylkesmannen forstod da dette ble fremmet i 2009, innebære rehabilitering av fyllingsdam og nytt flomløp ved kraftverket. Fylkesmannen varslet da tidlig Eidsiva Vannkraft om behovet for å se på en ny forbedret trappeløsning. Det har i den påfølgende tiden vært mye kommunikasjon, herunder flere varsler om pålegg, utstedte pålegg, påklaging av dette samt klagebehandling hos Miljødirektoratet. Saken har hovedsakelig dreid seg om to forhold: Utbedre trappeløsningen for oppvandrende fisk, samt etablere en tilfredsstillende nedvandringløsning basert på tapping av overflatevann. Noen av temaene som er vektlagt er at *eksisterende flomløp er potensielle ledeløp for fisk både på oppstrøms og nedstrøms vandring.* Videre påpekes det at *For tilfredsstillende oppvandring kan det også være behov for flere trapper.* Mer vann i Renavassdraget gir nå opplagt større muligheter for gode

løsninger omkring Løpet kraftverk. Å benytte noe av dette vannet i perioder for å fremme fiskevandringene vil ikke medføre noe produksjonstap sett i forhold til tidligere. En slik omforent løsning ville dermed vært en vinn-vinn-situasjon med både bedre miljøforhold og større kraftproduksjon.

Konsekvenser av tiltaket

I sin enkle søknad om vurdering av konsesjonsplikt for det da allerede gjennomførte tiltaket datert 7.1.2015, skrev Eidsiva Vannkraft at det moderniserte kraftverket ble satt i drift 16. mars 2013. Videre opplyser de at dette har gitt en estimert økt årlig produksjon på 7 GWh. Eidsiva vurderte selv i forkant av arbeidet at oppgraderingen av kraftverket ikke var konsesjonspliktig, og at det dermed ikke var behov for søknad til NVE om vurdering av dette. Av de få effekter som Eidsiva omtaler i søknaden og som de der kaller *marginale negative konsekvenser lokalt*, kan Fylkesmannen si seg enig i at vanndekket areal og vanntemperatur ikke vil endres som følge av tiltaket. Men Fylkesmannen kan ikke forstå at strømningsforhold i elva i og omkring dam og inntak samt *andre hydrologiske forhold* forblir uforandret så lenge vann etter tiltaket i større grad enn tidligere vil kunne kjøres gjennom turbin istedenfor mot overløp, flomluker og/eller eksisterende fisketrapp. Eidsiva argumenterer videre med at det kun dreier seg om 10-12 døgn i året med vannføring mellom 150 og 176 m³/s. Fylkesmannen mener at denne type statistiske anslag er svært usikre med tanke på hvordan den senere tids og kommende tids endringer i nedbørsintensitet er inkludert i estimatene. Fylkesmannen er heller ikke enig i at konsekvensene defineres som lokale da det eksisterer mye kunnskap om de store vandringssystemene for fisk i Glomma og Rena som er blitt sterkt negativt berørt av vannkraftutbyggingene. Eidsiva Vannkraft viser mot slutten av søknaden til at økt kraftproduksjon representerer den positive siden av de allmenne interesser. Fylkesmannen mener den økte kraftproduksjonen bør defineres som en positiv samfunnsnytte i kost-nytte-vurderingen av tiltaket framfor en positiv sak for de allmenne interesser.

I et NINA-notat av Jon Museth og Morten Kraabøl datert 14.11.2011 konkluderes det med at *Dagens fiskepassasje ved Løpet kraftverk er ikke tilfredsstillende. Den viktigste årsaken til dette er at det mangler akseptable fasiliteter som sikrer nedvandring av fisk forbi kraftverket. Av aktuelle tiltak som NINA-forskerne mener bør utredes er bl.a. etablering av én eller to nedvandningsruter ved tapping av overflatevann, økt vannføring i fisketrappa, samt ekstra vann som attraksjon. Fylkesmannen viser til naturmangfoldlovens bestemmelser om bærekraftig bruk (§ 1) og forvaltningsmålene for arter og økosystemer (§§ 4 og 5) og mener det kan være problematisk at en økt vannmengde i Renavassdraget uavkortet utnyttes til kraftproduksjon når det er dokumentert såpass alvorlige konsekvenser for fiskevandringene i vassdraget som følge av reguleringen. Fylkesmannen viser også til naturmangfoldloven §§ 11 og 12 om at tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, og ta i bruk slike driftsmetoder eller teknikk som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og framtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater. Vi anser det som hensiktsmessig å utrede/investere i nye tekniske løsninger for å sikre opp- og nedvandring av fisk, og helst forbedre elvas økosystem etter reguleringene. Fylkesmannen viser til de store økosystemendringer og at det finnes alternative tiltak som ikke er utprøvd, jf. også nml. § 12. I NINA-notatet av 14.11.2011 skriver forskerne at *Forholdene i vassdraget og derved trolig drivkreftene for vandring er endret i så stor grad at restaurering av opprinnelige vandringssystemer synes lite realistisk, men ut ifra et bevaringsbiologisk perspektiv (bl.a. for å sikre genflyt) bør konnektiviteten i vassdraget søkes gjenopprettet. Dette er også i tråd med EUs Vanndirektiv.**

Miljødirektoratet avviste 7.10.2011 Eidsiva Vannkraft sin klage på Fylkesmannens pålegg om å utrede ny fisketrappløsning i planlagt flomløp ved Løpet kraftverk, der flomløpet også skulle vurderes som nedvandringssmulighet for fisk. I brev av 16.1.2012 argumenterer regulanten igjen mot etablering av fiskepassasje i det nye flomløpet, med støtte fra fiskeforskerne i NINA. I stedet velger de å gjøre tekniske og økonomiske vurderinger av å bygge om den ene segmentluken

med en klappeinnretning på øvre del slik at overflatetapping kan foretas. Fylkesmannen er opptatt av å få etablert en funksjonell vandringsvei for nedvandrende fisk forbi Løpet og er positiv til at alternativer til den nye flomluka velges, forutsatt at dette representerer bedre og mer funksjonelle løsninger. Vi forventer her at regulanten kommer med konkrete forslag til mer fiskevennlig løsning, noe vi ikke kan se er inkludert i deres søknad om formell konsesjonspliktavurdering av det allerede gjennomførte tiltaket som øker slukeevnen i Løpet kraftverk.

Konklusjon

Fylkesmannen mener at en økt overføring fra Glomma som i sin helhet benyttes til kraftproduksjon vil kunne bidra til at forvaltningsmålene i naturmangfoldloven og vannforskriften ikke oppfylles. Status med hensyn til nedvandring er i dag for dårlig, og økt slukeevne i kraftverket vil kunne forsterke dette ytterligere. Fylkesmannen mener at de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven er av vesentlig betydning i denne saken når NVE skal vurdere hvilke vilkår som skal stilles. Det bør blant annet vurderes å gi et pålegg om vann i overløp, og dette overløpet må fungere som nedvandringsvei for fisken. Vannet fra overløpet bør dreneres ned i fisketrappas nedre del, slik at dette samtidig kan fungere som attraksjonsvann for oppvandrende fisk. Den allerede gjennomførte oppgraderingen av Løpet kraftverk synes heller ikke å være i tråd med departementets forutsetninger for tillatelse til økt overføring fra Glomma. En oppsummerende studie av trappeløsningene i Glomma-/ Renasystemet viser at de tekniske løsningene til nå har vært utilstrekkelige, og kan gi uheldige økologiske effekter (van Leeuwen et al. 2016). For Løpet kraftverk er det derfor behov for nye konsesjonsvilkår med konkrete effektmål for opp- og nedvandring av fisk for å tilrettelegge for restaurering av de gamle vandringsmønstrene i vassdraget. Vi ber derfor NVE om å vurdere å kreve konsesjonsbehandling med grunnlag i at allmenne interesser blir klart negativt påvirket.

Med hilsen

Kristine Schneede e.f.
ass. miljøverndirektør

Atle Rustadbakken
seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes ut uten signatur.

Kopi til:

Kopi til:

Åmot kommune	Torget 1	2450	Rena
Hedmark fylkeskommune	Pb 4404 Bedriftssenteret	2325	Hamar

Referanse

van Leeuwen, C. H. A., Museth, J. Sandlund, O. T., Qvenild, T. og Vøllestad, L. A. 2016. Mismatch between fishway operation and timing of fish movements: a risk for cascading effects in partial migration systems. *Ecology and Evolution* 6: 2414–2425.